

Biuletyn Instytutu Zachodniego

Seria Specjalna – „Uchodźcy w Europie”

Nr 213/2016
8'01'16

INSTYTUT ZACHODNI
im. Zygmunta
Wojciechowskiego
Poznań

Redakcja:
Radosław Grodzki
Jacek Kubera
Piotr Kubiak
Krzysztof Malinowski

Korekta:
Hanna Różanek

ISSN 2450-5080

Ataki na kobiety i rekordowo wysoki napływ imigrantów do RFN – wyzwania dla niemieckiej polityki asymilacji imigrantów

Joanna Dobrowolska-Polak

Ataki na kobiety, dokonane w noc sylwestrową 2015/2016 r. w Kolonii, Düsseldorfie, Hamburgu i innych niemieckich miastach, zbulwersowały niemiecką opinię publiczną. Największą ich liczbę zanotowano w Nadrenii Północnej-Westfalii, gdzie mężczyźni o wyglądzie sugerującym pochodzenie z Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu, działający w zorganizowanych grupach, molestowali i okradali kobiety. 7 stycznia 2016 r. prasa podawała informację o ponad 130 ofiarach tych aktów (Zeit online). Ataki zostały przez opinię publiczną niezwłocznie powiązane z masowym napływem imigrantów do Niemiec i spotkały się z żądaniem natychmiastowego ograniczenia ich przyjmowania. Zintensyfikowały też dyskusję na temat relacji międzykulturowych, w tym postrzegania roli kobiet w kulturach muzułmańskiej i judeochrześcijańskiej, dopuszczalnych form zachowań kulturowych i odpowiedzialności państwa, imigrantów i społeczeństwa przyjmującego (w tym przypadku zaatakowanych kobiet) za unikanie starć międzykulturowych.

Upublicznienie informacji o atakach na kobiety niemal zbiegło się z prezentacją, 6 stycznia 2016 r., przez Ministra Spraw Wewnętrznych Thomasa de Maizièrę raportu na temat imigracji do RFN w 2015 r. Zgodnie z nim do Niemiec w minionym roku przybyło 1,1 mln imigrantów, uchodźców i osób poszukujących azylu. Liczba przybyłych osób przekroczyła znacząco rządowe

szacunki z września 2015 r., kiedy spodziewano się w skali roku około 800 tys. przybyszy. Na koniec grudnia 2015 r. w systemie *EASY* (*Erstverteilung von der Asylbegehrenden*), wstępnej rejestracji osób ubiegających się o azyl, zostało zarejestrowanych 1 091 894 osób. Napływ imigrantów w 2015 r. okazał się więc pięciokrotnie wyższy niż w poprzednim 2014 r. Z grupy przybyłych 476 649 osób złożyło wnioski o udzielenie azylu, 441 899 złożyło wnioski po raz pierwszy (*Erstanträge*), a 34 750 ponownie (*Folgeanträge*). Szczyt liczby składanych wniosków przypadł na listopad 2015 r.

Tabela 1. Liczba wniosków azylowych złożonych w RFN w 2014 i 2015 r.

Rok 2014 Łącznie	Rok 2015												
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Łącznie
202 834	25 035	26 085	32 055	27 175	25 990	35 445	37 530	36 420	43 065	54 875	57 816	48 277	476 649

Źródło: *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge 2015: Mehr Asylanträge in Deutschland als jemals zuvor, informacja z 6.01.2016 r.*

Osoby zarejestrowane w systemie *EASY*, pochodziły głównie z pięciu państw, w kolejności z: Syrii (428.468 osób), Afganistanu (154.046), Iraku (121.662), Albanii (69.426) i Kosowa (33.049); (*BMF 2015: Mehr Asylanträge in Deutschland als jemals zuvor, informacja z 6.01.2016 r.*). Imigranci, którzy w 2015 r. złożyli w RFN swoje pierwsze wnioski o azyl (*Erstanträge*), pochodzili głównie z Syrii (36%), łącznie 158 657 osób (co oznacza napływ zwiększony o 300% w stosunku do 2014 r.), Albanii (12%) 53 805 osób (napływ zwiększony o 584%), Kosowa (7,5%) 33 427 osób (napływ zwiększony o 384%), Afganistanu (7%) 31 382 osoby (napływ zwiększony o 244%), Iraku (7%) 29 784 osoby (napływ zwiększony o 457%) i Serbii (4%) 16 700 osób (napływ zmniejszony o 2,7%). (*Asylgeschäftsstatistik für den Monat Dezember 2015, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Referat 124, s. 4*).

Tabela 2. Liczba wniosków o azyl złożonych w krajach związkowych w 2015 r.

Kraj związkowy	Liczba wniosków
Nadrenia Północna-Westfalia	77 223
Bawaria	71 168
Badenia-Wirtembergia	61 671
Saksonia Dolna	37 975
Berlin	36 197
Hesja	28 724
Saksonia	28 317
Nadrenia-Palatynat	19 697
Meklemburgia-Pomorze Przednie	19 383
Brandenburgia	19 324
Saksonia-Anhalt	17 292
Szlezwik-Holsztyn	16 351
Turyngia	14 733
Hamburg	13 157
Kraj Saary	10 358
Brema	4.888

Źródło: *Asylgeschäftsstatistik für den Monat Dezember 2015, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Referat 124, s. 5.*

Imigranci lokowani byli w poszczególnych krajach związkowych zgodnie z kluczem przyjętym przez rząd federalny. W 2016 r. najwięcej imigrantów przyjmą te same kraje związkowe, co w roku minionym.

Tabela 3. Federalny system lokacji imigrantów w 2016 r.

Kraj związkowy	Kwoty dla wniosków azylowych
Nadrenia Północna-Westfalia	21,21%
Bawaria	15,52%
Badenia-Wirtembergia	12,86%
Saksonia Dolna	9,32%
Berlin	7,36%
Hesja	5,08%

Saksonia	5,05%
Nadrenia-Palatynat	4,84%
Meklemburgia-Pomorze Przednie	3,40%
Brandenburgia	3,08%
Saksonia-Anhalt	2,83%
Szlezwik-Holsztyn	2,72%
Turyngia	2,53%
Hamburg	2,03%
Kraj Saary	1,22%
Brema	0,94%

Źródło: *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. Verteilung der Asylbewerber 2016.*

Wraz z publikacją danych o napływie imigrantów minister de Maizière – podążając za postulatami niemieckich polityków (m.in. ostatnim apelem bawarskiej minister spraw socjalnych Emilii Mueller z 31.12.2015 r. i premiera Bawarii Horsta Seehofera z 5.01.2016 r.) – zapowiedział zatrzymanie napływu imigrantów do RFN. Sytuacja międzynarodowa, szczególnie w rejonie objętym skutkami kryzysu syryjskiego, jednak nie sprzyja zatrzymaniu migracji do Europy. Wręcz przeciwnie, można spodziewać się dalszego napływu imigrantów. Zgodnie ze stanem na koniec grudnia 2015 r., tylko w państwach ościennych Syrii przebywa obecnie 4,12 mln syryjskich uchodźców – ok. 2 mln w Turcji, 1,1 mln w Libanie, 0,6 w Jordanii, 0,2 w Iraku, 0,1 w Egipcie (*UN OCHA 2016 Syrian Arab Republic Humanitarian Response Plan: January - December 2016*, s. 4). Mimo wysiłków społeczności międzynarodowej pomoc dla tych uchodźców jest niewystarczająca, w skali 2015 r. wpłaty międzynarodowych donatorów pozwoliły na zaspokojenie jedynie 59% podstawowych potrzeb życiowych uchodźców (*Regional Refugee and Resilience Plan for 2015, UN OCHA Financial Tracking System*, stan na 7.01.2016 r.). W tej sytuacji należy się spodziewać dalszego napływu uchodźców, tym bardziej że w wyniku trwającej w Syrii wojny wysiedlenia i uchodźstwo nadal trwają.

Przybywający do Europy imigranci w zdecydowanej większości pochodzą z muzułmańskiego, głównie arabskiego kręgu kulturowego, co oznacza, że ich przyjmowanie w Europie może prowadzić do powstania nowych pograniczy kulturowych. Turbulencje migracyjne mogą dotyczyć zarówno przybyszy, jak i społeczeństwa przyjmującego. W tym drugim przypadku mogą one obejmować redefinicję rdzennych wartości stanowiących kanon cywilizacyjno-kulturowy, osłabienie filarów europejskich

społeczeństw, do których należą zasady niedyskryminacji, równości praw i poszanowania godności jednostek, tolerancji dla odmiennych religii i kultur, oraz erozję założeń państwa prawa (N. Papastergiadis, *The Turbulence of Migration*, Cambridge 2000).

Imigranci muzułmańscy przybywający do Niemiec powiększają grupę cudzoziemców i muzułmanów trwale zamieszkałych w RFN. Zgodnie z danymi sprzed kryzysu migracyjnego, 19% mieszkańców Niemiec miało pochodzenie migracyjne (15,7 mln osób, *Migrationsbericht 2010*, s. 317). W Niemczech mieszkało ok. 4 mln muzułmanów, którzy łącznie stanowili 5% niemieckiego społeczeństwa (*BAMF, Muslimisches Leben in Deutschland im Auftrag der Deutschen Islam-Konferenz*, red. S. Haug, S. Müssig, A. Stichs, Nürnberg 2009, s. 68). Co trzeci muzułmanin mieszkał w Nadrenii Północnej-Westfalii (33%), wielu w Badenii-Wirtembergii (16%) i Bawarii (13%). Do tych samych krajów związkowych – zgodnie z federalnym systemem relokacji imigrantów i uchodźców, kierowani są imigranci przybywający do Niemiec. Muzułmanie w RFN są jednak grupą bardzo niejednorodną, przeważają wśród nich sunnici, mniejsze grupy stanowią alawici i szyici, dodatkowo wyznawcy islamu pochodzą z różnych grup narodowych i reprezentują różne tradycje.

Przez dekady przyjmowania imigrantów państwo niemieckie nie podejmowało prób określenia własnej polityki kulturowej i społecznej wobec przybyszy. Do połowy lat 90. XX wieku w Niemczech dominowała dorozumiana polityka wielokulturowości – *Multikulti*, charakteryzująca się akceptacją odmiennych kultur i stylów życia. W 1996 r. ukute zostało pojęcie *Leitkultur* – kultury przewodniej, bliższej prowadzeniu wobec imigrantów polityki asymilacyjnej. Obie koncepcje ścierały się w pierwszej dekadzie XXI wieku. Ostatecznie, po intensywnej debacie w 2010 r., dotyczącej definicji tego co jest „niemieckie”, a co „nieniemieckie”, kanclerz Angela Merkel opowiedziała się za wdrażaniem polityki *Leitkultur*. Stwierdziła, że korzenie kultury niemieckiej są judeochrześcijańskie i normy judeochrześcijańskie będą miały prymat nad prawem szariatu (Zeit online 6.10.2010), towarzyszyło jej podsumowanie, sprowadzające się do wniosku, iż polityka wielokulturowości jest martwa: „Multikulti is tot” (Spiegel online 15.10.2010). W konsekwencji nowa polityka migracyjna zaczęła zmierzać do maksymalnej asymilacji imigrantów do niemieckiej kultury i nadaniu zdecydowanego prymatu „typowym wartościom niemieckiego społeczeństwa”.

Wydarzenia z 2015 r. mogą zachwiać implementacją polityki *Leitkultur*. W konsekwencji prowadzonej przez kanclerz Angelę Merkel polityki „otwartych granic” do Niemiec napłynęli imigranci z odmiennych, całkowicie „nieniemieckich” kręgów kulturowych. Z tego powodu, szczególnie po bezprecedensowych w Niemczech atakach na kobiety, podstawowym wydaje się obecnie pytanie o to, jak zachowują się

niemieckie władze wobec takich starć na pograniczu kulturowym i wobec innych nieuniknionych turbulencji migracyjnych. Czy – zgodnie z radą burmistrz Kolonii Henriette Rieker, która zaleciła kobietom wykształcenie nowych wzorców zachowań wspomagających unikanie ataków seksualnych – główny ciężar dostosowania się do zmieniającej się sytuacji społecznej będzie ponosiło społeczeństwo przyjmujące imigrantów, czy też – zgodnie z koncepcją *Leitkultur* – imigranci? W przypadku wyboru drugiej opcji, która wydaje się bardziej prawdopodobna, nadal pozostają otwartymi kwestie, w jaki sposób niemieckie władze wymuszają na transkulturowych imigrantach dostosowanie się do – w większości obcych im – niemieckich zasad kulturowych i jak będą zachowywały się różne grupy społeczeństwa przyjmującego w sytuacji kolejnych tak intensywnych starć międzykulturowych.

Tezy zawarte w tekście wyrażają jedynie opinie autora.

Tekst powstał w ramach Serii Specjalnej Biuletynów IZ poświęconej bieżącym problemom masowych migracji ludności z terenów objętych konfliktami do Europy. Prezentowane zagadnienia obejmują kwestie skutków społecznych, percepcji i nastawienia opinii publicznej, oraz wyzwania politycznych i ekonomicznych związanych z napływem uchodźców w Niemczech, Polsce, a także innych krajach Europy. Kolejne numery Biuletynu będą przybliżały te kwestie z różnych perspektyw.

Joanna Dobrowolska-Polak – dr, adiunkt w Instytucie Zachodnim, zajmuje się problemami pokoju i bezpieczeństwa na świecie, głównie konfliktami zbrojnymi oraz polityką zagraniczną, rozwojową i humanitarną państw, autorka kilkudziesięciu publikacji i ekspertyz dla MSZ RP.

